ASES
IX. INTERNATIONAL EDUCATIONAL SCIENCES CONGRESS

CONFERENCE BOOK

EDITOR ASSOC. PROF. ELIF SELCAN OZTAY

ASES

IX. INTERNATIONAL EDUCATIONAL SCIENCES CONGRESS

APRIL 10-13 2025

ORIENTAL UNIVERSITY, SEMERKAND, UZBEKISTAN

EDITOR ASSOC. PROF. ELIF SELCAN OZTAY

COPYRIGHT © 2025

BY ASES CONGRESS ORGANIZATION PUBLISHING COMPANY LIMITED

ALL RIGHTS RESERVED. NO PART OF THIS PUBLICATION MAY BE REPRODUCED, DISTRIBUTED OR TRANSMITTED IN ANY FORM OR BY ANY MEANS, INCLUDING PHOTOCOPYING, RECORDING OR OTHER ELECTRONIC OR MECHANICAL METHODS, WITHOUT THE PRIOR WRITTEN PERMISSION OF THE PUB LISHER, EXCEPT IN THE CASE OF BRIEF QUOTATI ONS EMBODIED IN CRITICAL REVIEWS AND CERTAIN OTHER NONCOMMERCIAL USES PERM ITTED BY COPYRIGHT LAW.

ASES CONGRESS ORGANIZATION PUBLISHING® IT IS RESPONSIBILITY OF THE AUTHOR TO ABIDE BY THE PUBLISHING ETHICS RULES.

ASES PUBLICATIONS – 2025©

ISBN: 978-625-95874-5-5

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE

ASES IX. INTERNATIONAL EDUCATIONAL SCIENCES CONGRESS

DATE AND PLACE

APRIL 10-13 2025

ORIENTAL UNIVERSITY,

SEMERKAND, UZBEKISTAN

ORGANIZATION

ASES

(ACADEMY OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL STUDIES)

&

ORIENTAL UNIVERSITY

LANGUAGES

Turkish, English, Russian

HONORARY PRESIDENT OF THE CONGRESS

MAMATAXUNOV NOZIMJON AZIZOVICH

RECTOR

ORIENTAL UNIVERSITY (UZBEKISTAN)

CHAIRMAN OF THE ORGANIZING BOARD

Prof. Dr. Salimakhon RUSTAMIY

ORIENTAL UNIVERSITY (UZBEKISTAN)

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

ORGANIZING BOARD

Prof. Dr. HAVA KURT SELCUK

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. MEHTAP AYDINER UYGUN

NIGDE OMER HALISDEMIR UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. MUSTAFA TALAS

NIGDE OMER HALISDEMIR UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SELAHATTIN AVSAROGLU

NECMETTIN ERBAKAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. VALIYEVA GULFERA GARIPOVNA

MEMBER OF THE MINISTRY OF PUBLIC EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN, HONORARY MEMBER OF THE EDUCATION CENTER (UZBEKISTAN)

Assoc. Prof. Burcu GEZER SEN

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ELIF SELCAN OZTAY

VAN YUZUNCUYIL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ESHMUKHAMEDOVA MARYAM MALIKOVNA

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF EASTERN STUDIES (UZBEKISTAN)

Assoc. Prof. LOKMAN ZOR

NIGDE OMER HALISDEMIR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. OKTAY KIZKAPAN

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. VELI BATDI

GAZIANTEP UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. Emrullah BANAZ

BAYBURT UNIVERSITY (TURKIYE)

DR. MARIUS LOLEA

UNIVERSITY OF ORADEA (ROMANIA)

DR. K.R. PADMA

SRIPADMAVATIMAHILAVISVAVIDYALAYAM (WOMEN'S) UNIVERSITY (INDIA)

DR. ROZINA KHATTAK

SHAHEED BENAZIR BHUTTO WOMEN'S UNIVERSITY (PAKISTAN)

DR. VARVARA GETMANTSEVA

THE KOSYGIN STATE UNIVERSITY OF RUSSIA (RUSSIA)

DR. HANI AMIR AOUISSI

CRSTRA (ALGERIA)

KHUDAYBERDIEV FARRUKH AMANKELDIEVICH

HEAD OF INTERNATIONAL RELATIONS

ORIENTAL UNIVERSITY (UZBEKISTAN)

KUVONDIKOV FARRUKH IBRAHIMOVICH

VICE RECTOR

ORIENTAL UNIVERSITY (UZBEKISTAN)

NASIROGVA MALIKA ANVAROVNA

VICE RECTOR

ORIENTAL UNIVERSITY (UZBEKISTAN)

SATTOROV ABBOS BAKHRIDDINOVICH

HEAD OF INTERNATIONAL RELATIONS DEPARTMENT

ORIENTAL UNIVERSITY (UZBEKISTAN)

Fatma CETIN

IDEAL PSYCHOLOGICAL COUNSELING AND GUIDANCE CENTER

RODOLFO REDA

SAPIENZA UNIVERSITY OF ROME (ITALY)

COORDINATOR

AYSEL UNAL

SCIENTIFIC BOARD CHAIRMAN

Prof. Dr. OKTAY BEKTAS

SCIENTIFIC BOARD

Prof. Dr. AIGERIM KOSHERBAYEVA

ABAI KAZAKH NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY (KAZAKHSTAN)

Prof. Dr. ALI SELCUK

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. ALI YAKICI

GAZI UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. BEKIR CINAR

NIGDE OMER HALISDEMIR UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. DUNDAR YENER

BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. ERGUN OZTURK

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. ELVAN YALÇINKAYA

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. HAKAN AKDAG

MERSIN UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. HALIL TOKCAN

GAZI UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. HALIS ADNAN ARSLANTAS

ESKISEHIR OSMANGAZI UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. HASAN AYDEMIR

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. KASIM KARAMAN

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. KAYA YILDIZ

BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. NECATI DEMIR

GAZI UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. NURETTIN KONAR

BANDIRMA ONYEDİ EYLUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. PARESH SHAH

RAI UNIVERSITY (INDIA)

Prof. Dr. REMZI KILIC

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SABEEHA HAMZA DEHHAM

UNIVERSITY OF BABYLYON (IRAQ)

Prof. Dr. SAKINE SERAP AVGIN

KAHRAMANMARAS SUTCU IMAM UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SERCAN DEMIRGUNES

NIGDE OMER HALISDEMIR UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SIBEL KAHRAMAN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SAHIN ORUC

YILDIZ TECHNICAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. UGUR BUYUK

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. YENER OZEN

ERZINCAN BINALI YILDIRIM UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. YUCEL OKSUZ

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. AHMET KURTOGLU

BANDIRMA ONYEDI EYLUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ASLI SAYLAN KIRMIZIGUL

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. BAHADIR KOKSALAN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. BAYRAM POLAT

NIGDE OMER HALISDEMIR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. CRISTINA A. HUERTAS-ABRIL

UNIVERSITY OF CÓRDOBA (SPAIN)

Assoc. Prof. FULYA ONER ARMAGAN

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ISMAIL SAN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. MEHMET GUNGOR

MERSIN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. MEHMET OZCAN

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. MUSTAFA TUYSUZ

VAN YUZUNCU YIL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. NASEEM AKHTER

SHAHEED BENAZIR BHUTTO WOMEN UNIVERSITY (PAKISTAN)

Assoc. Prof. ORCUN BOZKURT

MUSTAFA KEMAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. OZDEN TASGIN

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SELMAN ABLAK

REPUBLIC UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SEMIRHAN GOKCE

NIGDE OMER HALISDEMIR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SEVILAY KAHRAMANOGLU YILDIZ

BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SONGUL KARABATAK

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. CANSEL KADIOGLU AKBULUT

TOKAT GAZIOSMANPASA UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. CEBRAIL TURNA

NIGDE OMER HALISDEMIR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. DOSS PARIMALA

UNIVERSITY OF DELHI (INDIA)

Assoc. Prof. EMIN TAMER YENEN

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. FRANCISCO JAVIER PALACIOS-HIDALGO

UNIVERSITY OF CÓRDOBA (SPAIN)

Assist. Prof. GAMZE AKKAYA

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. GULSAH GURKAN

TURGUT OZAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. HIDAYET DIKICI

NIGDE OMER HALISDEMIR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. LUTFULLAH CELIKTEN

ISTANBUL 29 MAYIS UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. MEENAKSHI INGOLE

UNIVERSITY OF DELHI (INDIA)

Assist. Prof. MEHMET TUNAZ

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. MEHTAP KARACIL

BAYBURT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. MELTEM YURTCU

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. MURAT TEMUR

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. OKTAY KIZKAPAN

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. PELIN ERTEKIN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. REMZI KILIC

AKSARAY UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. Zeynep REVA

OZYEGIN UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. AHMET DEMIREL

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. AHMET GALIP YUCEL

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

DR. DAVID BOLAJI

UNIVERSITY OF HARCOURT (NIGERIA)

Dr. HANI AMIR AOUISSI

CRSTRA-BISKRA (ALGERIA)

Dr. ERKAN KARAMAN

NIGDE OMER HALISDEMIR UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. MICHAEL KODZO MENSAH

UNIVERSITY OF GHANA (GHANA)

Dr. MONICA MASTRANTONIO

UNIVERSITY OF YORK (USA)

Dr. RAMAZAN ERTURK

MINISTRY OF NATIONAL

EDUCATION **Dr. SEYIDE EROGLU**

KAYSERI (TURKIYE)

UZBEKISTAN TIME: 15:30-17:30	13.04.2025/SUNDAY SESSION: 2 HALL: 2 MODERATOR Assoc. Prof. Güzin KARASU SİVAS	TURKIYE TIME: 13:30-15:30
AUTHORS	**UNIVERSITY/INSTITUTION**	**TOPIC TITLE**
Tuğba DUMAN Gizem RAMAZANOĞLU Serkan NACAK Ezelcan SEGAH DİLBER Ceren AYKAÇ	Dokuz Eylül Üniversitesi	TRAVMANIN ÇOCUKLARDA DAVRANIŞ BOZUKLUKLARI VE SOSYAL İLİŞKİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
Hilmi Sedat DEMİRCİ Prof. Dr. Seher SEVİM	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	THE RELATIONSHIP BETWEEN HIGH SCHOOL STUDENTS' ATTITUDES TOWARD WOMEN WORKING AND THEIR RELIGIOUS ORIENTATIONS ANALYZED BASED ON GENDER
Assoc. Prof. Güzin KARASU SİVAS Assoc. Prof. Zehranur KAYA	Anadolu Üniversitesi	USE OF SIGNAL WORDS IN THE PROCESS OF TEACHING EXPOSITORY TEXT STRUCTURES TO HEARING-IMPAIRED STUDENTS
Tuğba DUMAN Gizem RAMAZANOĞLU Serkan NACAK Ezelcan SEGAH DİLBER Ceren AYKAÇ	Dokuz Eylül Üniversitesi	OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU: TANI KRİTERLERİ VE ERKEN TANI YÖNTEMLERİ
Assoc. Prof. Güzin KARASU SİVAS	Anadolu Üniversitesi	TEACHING EXPOSITORY TEXT STRUCTURES IN LANGUAGE SUPPORT COURSES TO HEARING-IMPAIRED STUDENTS

USE OF SIGNAL WORDS IN THE PROCESS OF TEACHING EXPOSITORY TEXT STRUCTURES TO HEARING-IMPAIRED STUDENTS

İŞİTME KAYIPLI ÖĞRENCİLERLE BİLGİ VERİCİ METİN YAPILARININ ÖĞRETİM SÜRECİNDE İŞARET SÖZCÜKLERİNİN KULLANIMI

Güzin KARASU SİVAS[1], Zehranur KAYA[2],

[1]Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu, Özel Eğitim,

Orcid 0000-0003-4666-6062

[2]Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu, Özel Eğitim,

Orcid 0000-0003-1697-219X

Özet

İşitme engelli öğrencilerin, düzeylerine uygun ve doğru yapılandırılmış metinlerle yapılan okuma anlama çalışmaları, bu öğrencilerin okuma anlamalarını artırmaktadır. İşitme engelli bireylerin etkili okur yazar olmalarını desteklemek amacı ile eğitimlerinde çeşitli öğretim modelleri, strateji ve teknikler kullanılmaktadır. Bu çalışmada, metin yapısı bilgisinin öğretimi sürecinde kullanılan işaret sözcüklerinin (Signal Words) öğretimine yönelik veri ve bulgulara yer verilecektir. İşaret sözcükleri ve nasıl kullanılacağının öğretimi, öğrencilerin bilgi verici metnin yapısını belirlemelerine yardımcı olmak için çok etkili olabilmekte ve okuma anlamalarını desteklemektedir.

Bu çalışmanın amacı, işitme engelli üniversite öğrencilerine bilgi verici metin yapısı türlerinin öğretimde kullanılan işaret sözcüklerinin öğretim sürecinin aktarılmasıdır. Eylem araştırması deseni ile gerçekleştirilen araştırmanın katılımcıları, 2023-2024 öğretim yılında Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu, Bilgisayar Operatörlüğü Önlisans Programı ikinci sınıfına devam eden sekiz öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin tamamı duyu sinirsel: orta, ileri ve çok ileri derecede işitme engellidir. Araştırma ekibi araştırmacı ve iki geçerlik komitesi üyesinden oluşmaktadır. Araştırmada nitel ve nicel veri toplama yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verileri; Ders planları ve değerlendirmeleri, ders video kayıtları, araştırmacı günlüğü, geçerlik komitesi tutanakları ve ses kayıtları, öğrenci bilgi formları, öğrenci ürünleri ve belgelerden oluşmaktadır. Araştırma verileri tüme varım analizi ile analiz edilmiştir.

Araştırmada işaret sözcükleri, bu sözcüklerden sonra hangi tür bilgilerin geleceğini tahmin etmeleri ve çok sınırlı bir şekilde metin yapısı hakkında ipucu sağlayıcı olarak kullanılabilmiştir. İşaret sözcükleri ile ilgili bilgiler, model olunan okuma etkinliği sırasında veya sonrasında verilmiştir. İşaret sözcüklerinin verilme zamanının belirlenmesinde öğretmen karar verici olmuş ve ders akışı içinde en uygun, bağlamsal ipuçlarını bileştirebileceğini düşündüğü zamanlarda bu bilgileri aktarmıştır. İşaret sözcüklerinin kullanımı, işiten ve işitme engelli bireylerin farklı metin türlerinde okuma anlama becerisini geliştirmesine katkı sağlamaktadır. Araştırma sonuçlarının alanda çalışan öğretmen ve akademisyenlere yol göstereceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Bilgi verici metin yapıları, işitme kayıplı öğrenciler, okuma anlama, işaret sözcükleri, bağlaçlar

Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projelerini Koordinasyon Birimi tarafından SBA-2023-1897 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

Abstract

Reading comprehension studies conducted with texts that are appropriate for the level of hearing impaired students and structured correctly increase the reading comprehension f these students. Various teaching models, strategies and techniques are used in the education of hearing impaired individuals in order to support them to become effective literate individuals. This study will include data and findings regarding the teaching of signal words used in the process of teaching text structure knowledge. Teaching signal words and how to use them can be very effective in helping students determine the structure of informative texts and supports their reading comprehension.

The purpose of this study is to transfer the teaching process of signal words used in teaching informative text structure types to hearing impaired university students. The participants of the study, which was conducted with action research, consisted of eight students who were attending the second year of Anadolu University School for the Handicapped, Computer Operator Associate Degree Program in the 2023-2024 academic year. All of the students were moderately, severely or profoundly hearing impaired. The research team consisted of the researcher and two validity committee members. Qualitative and quantitative data collection methods and techniques were used in the research. The qualitative data of the study consist of lesson plans and evaluations, lesson video recordings, researcher diary, validity committee minutes and audio recordings, student information forms, student products and documents. The research data were analyzed with inductive analysis.

In the study, signal words were used to predict what type of information would come after these words and to provide clues about the text structure in a very limited way. Information about signal words was given during or after the shared reading activity. The teacher was the decision-maker in determining the time of giving the signal words and provided this information at the times when he thought he could combine the most appropriate, contextual clues within the flow of the lesson. The use of signal words contributes to the development of reading comprehension skills of hearing and hearing-impaired individuals in different text types. It is thought that the research results will guide teachers and academics working in the field.

Keywords: Expository text structures, students of hearing impaired, reading comprehension, signal words, conjunctions

This work has been supported by Anadolu University Scientific Research Projects Coordination Unit under grant number SBA-2023-1897.

1. GİRİŞ

İşiten ve işitme engelli öğrencilerin okuma anlama ve yazma becerilerinin gelişimini desteklemek amacı ile metin yapısı bilgisine yönelik gerçekleştirilecek çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Günlük ve eğitim yaşamında en sık kullanılan metinler hikaye, gazete haberleri ve bilgi verici metinlerdir. Bu metinlerin her biri farklı metin yapılarına sahiptir. Metin yapısı, bilginin bir metinde düzenlenme biçimini ifade eder (Meyer, 1975). Araştırmalar, metin yapısı bilgisinin bilgi verici metinleri anlamanın gelişimine katkı sağladığını göstermiş (Carrel, 1985; Dyson, 2005; Roehling ve diğ., 2017) ve metni anlamasına rehberlik eden zihinsel bir çerçeve sağlayabildiğini göstermektedir (Luetka-Stahlman ve diğ., 1998). Öğrencilere bilgi verici metinlerin temel yapılarını öğretmenin, öğrencilerin dikkatini anahtar kavramlara ve ilişkilere

odaklamalarına, nelerin geleceğini tahmin etmelerine ve okudukça anlamalarını izlemelerine yardım olabileceği ifade edilmektedir.

Bilgi verici metinlerin, metin yapısı türleri incelendiğinde çeşitli sınıflamalar görülmektedir (Tablo 1). Literatürde en tutarlı şekilde tanımlama (betimleme), karşılaştırma ve zıtlıklar, sıralama, neden ve sonuç ilişkisi ve problem ve çözüm türleri karşımıza çıkmaktadır (Carrel, 1985; Dyson, 2005; Hebert ve diğ., 2016; Luetka-Stahlman ve diğ., 1998; Özmen, 2011; Roehling ve diğ., 2017).

Tablo 1

Metin yapısı türleri ve özellikleri (Roehling et al. 2017)

Metin Yapısı	**Özellikleri**
Betimleme/Açıklama	Yazarın amacı bize bir şey anlatmaktır. Tanımlamak için özellikleri veya gerçekleri kullanırlar
Karşılaştırma ve Zıtlıklar	Yazarın amacı, iki şey arasındaki bağlantıyı tanımlamaktır. Benzerlikleri veya farklılıkları anlatarak bağlantılar kurarlar.
Sıralama	Yazarın amacı olayların oluş sırasını anlatmaktır. Üç tür dizi vardır: adımlar, zaman çizelgesi ve döngü. Türü ne olursa olsun yazar bilgileri bir düzene sokuyor”
Sebep Sonuç	Yazarın amacı, bize bir olayın nasıl her zaman bir sonuca yol açtığını anlatmaktır. Olay sebep, sonuç ise sonuçtur. İlişki neden ve sonuç arasındadır
Problem ve Çözüm	Yazarın amacı bize bir sorunun nasıl çözülebileceğini anlatmaktır. İlişki, problem ile potansiyel çözüm arasındadır.

Metin yapısı bilgisinin edinilmesine yönelik çalışmalarda, öğrencilerin değerlendirilerek özelliklerine uygun eğitim programı, ders planı ve materyalleri ile uygulamalara yer verilmesi gerekliliktir. Bu dersler sırasında okuma anlama ve yazma becerilerinin geliştirilmesi amacı ile çeşitli stratejiler kullanılmaktadır. Bu stratejiler; tahmin etme, soru sorma, netleştirme, özetleme, okuma metni olmadan metin yapılarını tanıtma, işaret sözcükleri öğretme, grafik düzenleyiciler kullanma (Ven şeması, kavram haritası, anlamsal özellik analiz, sözcük haritası vb.), model olma, özetleme ve yazma stratejileridir (Alvermann, 1981; Coleman, 1983; Hebert ve diğ., 2016; Meyer, 1975; Oczkus, 2004; Palincsar, 1982; Palincsar ve Brown, 1984).

Bilgi verici metin yapısı bilgisinin öğretiminde kullanılan stratejilerden biri olan İşaret Sözcükleri (Signal Words) Türkçe çevirilerde ‘Uyarı Sözcükleri’, ‘Bağlayıcı Sözcükler’ veya ‘Geçiş Sözcükleri’ olarak da ifade edilmektedir. İşaret sözcükleri bir metindeki anlam bütünlüğünü ve okuyucunun metni daha kolay takip edebilmesini sağlamak için kullanılan, yön gösteren, bağlantı kurulmasını sağlayan sözcüklerdir. MEB programlarında da "geçiş ifadeleri" ya da "bağlaçlar" olarak adlandırılmaktadır (MEB, 2025). İşaret sözcükleri; cümleler ve paragraflar arasındaki ilişkileri netleştirir, düşüncelerin nasıl ilerlediğini veya birbirine nasıl bağlandığını gösterir (Tablo 2). Okuma anlama becerilerinin ve metin yapısı bilgisinin öğretim sürecinde kullanılan işaret sözcüklerinin iki dezavantajına dikkat çekilmektedir. Birincisi metin yapılarının öğretimi süreci ile ilgilidir ve yanıltıcı olabilmektedir. Bir işaret sözcüğünün bir metinde, metin yapısını yansıtmadan görünebileceği zamanlar vardır. Bunu öğrencinin her zaman ayırt etmesi zor olabilmektedir. İkinci dezavantaj ise, öğrencilerin pasajın içeriğinden

çok uyarı sözcüklerine dikkat etmeye başlamalarıdır. Burada dengeyi sağlamak öğretmenin öğretmenlik becerisi ile ilgili bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2

Metin türlerine göre kullanılabilecek işaret sözcükleri

Metin Yapısı	Yardımcı Sözcükler
Betimleme/Açıklama	[şekil, boyut, renk, sayı] gibi görünüyor, örneğin, örneğin, özellikle, özellikle gibi
Karşılaştırma ve Zıtlıklar	aynı, benzer, her ikisinin de ortak noktası, aynı şekilde, aynı şekilde
	farklı, karşılaştırıldığında, aksine, ancak öte yandan, ama, fakat
Sıralama	Birinci, ikinci, üçüncü…, başlangıçta, önce, önce, sonraki, sonra, son olarak, şimdi, sonra
Neden Sonuç	Çünkü, sonuç olarak, sonuç, dolayısıyla, sonuç olarak, yol açar, neden olur, eğer…o zaman, üretir, bu nedenle
Problem ve Çözüm	Sorun/sorun/zorluk, çözüm, çöz, tek cevap, sorunun nedeni

1.1. Dengeli Okuma Yazma Yaklaşımı

Öğrencilerin okuma-yazma becerilerinin geliştirilmesine yönelik çeşitli yaklaşımlar uygulanmaktadır. Günümüzde birçok öğretmen ve araştırmacı, sınıfta bulunan tüm çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için tek bir yaklaşımın yeterli olamayacağı konusunda hem fikirdir (Tompkins, 1997). Temelini, Beceri Temelli Öğretim (Skilled Based Approach) ve Tüm Dil Yaklaşımı'ndan alan (Whole Language) Dengeli Okuma Yazma Yaklaşımı (Balanced Literacy) yaygın şekilde kullanılmaktadır (Pressley ve diğ. 2002; Schirmer, 2000; Tompkins, 1997). Dengeli Okuma Yazma Yaklaşımı'nda (DOYY), çeşitli okuma ve yazma etkinliklerine yer verilirken okuma yazma birbirini destekler durumdadır. Yaklaşımda öğrenci merkezli eğitimin verildiği sınıflarda, gerçek yaşantılar kullanılarak okuma, yazma, dinleme ve konuşma deneyimlerinin kazandırıldığı çalışmalar yapılır. Okuma ve yazma için hazırlanan gerçek fırsatlar, ihtiyaca göre öğretmenin vereceği az ya da çok destek ile öğrenciye yardımcı olur. Öğretmen tarafından model olunan okuma ve yazma ödevleri ve öğretmen desteğiyle kazanılan diğer beceriler; çok az bir yönlendirmeyle öğrenciyi bağımsız okur ve yazar hale getirebilir (Pressley ve diğ., 2002). DOYY ilkelerine göre uygulanan strateji ve etkinliklerin, işiten ve işitme engelli çocukların okuryazarlık becerilerine katkı sağladığı çeşitli araştırmalarda belirlenmiştir (Karasu ve diğ., 2012; Pressley ve diğ. 2002; Schirmer, 2000; Uzuner, 2007; Uzuner ve diğ., 2011). DOYY'un ilkerine uygun bir şekilde gerçekleştirilecek derslerin nasıl planlanacağı ve uygulanacağına yönelik yapılacak mesleki gelişime yönelik çalışmaların öğretmenleri daha etkin dil becerilerini öğretir hale getireceği düşünülmektedir.

İşaret sözcüklerinin öğretiminin, okuma anlama ve metin yapısı bilgisini geliştirmeye yönelik öğretimi ile ilgili olarak ulusal alan yazın, 'uyarı sözcükleri, bağlayıcı sözcükler, geçiş sözcükleri, geçiş ifadeleri ve bağlaçlar' anahtar sözcükleri ile taranmıştır. Ancak sadece, bağlaçlar sözcüğü ile ilgili alan yazına ulaşılmıştır. Neden bağlaçlarının (Keray Dinçel ve diğ., 2018), söylem bağlaçlarının (Kaya Filik, 2024) okuma anlama etkisi ile ilgili araştırmalara ve

yabancı dil öğretiminde bağlaçların kullanımına (Sakarya Maden ve Aykut, 2016; Sakarya Maden, 2021) yönelik sınırlı araştırmaya ulaşılmıştır. Keray Dinçel ve diğ., (2018), araştırmalarında bilgi verici metinler aracılığıyla neden-sonuç bağlaçlarının okuduğunu anlama başarısındaki etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. 2016-2017 eğitim-öğretim yılı Sakarya'da bir Anadolu Lisesi'nde, 9. Sınıf seksen dokuz öğrenci ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, neden-sonuç bağlacı olan ve olmayan bilgi verici metinleri okuyan öğrencilerin okuduğunu anlama başarı puanlarında 'neden-sonuç bağlaçlı' bilgi verici metin okuyan öğrencilerin daha başarılı olduklarını belirlemişlerdir. Kaya Filik (2024) ise doktora çalışmasında, okuduğunu anlama sürecinde söylem bağlaçlarının etkisini belirlemeyi amaçlanmıştır. İki yüz elli beş ortaokul öğrencisi ile yürüttüğü çalışmasını, haftada bir ders saati olmak üzere yedi haftada tamamlamıştır. Çalışma sonuçlarına göre, alan yazın ile çelişir bir şekilde okuduğunu anlama başarısına bağlaçların olumlu bir etkisi bulunmadığını belirlemiştir.

Bu kavramların dışında, alan yazında ayırt edici bir farklılıkla okuma anlama becerilerinin gelişiminde bağlaçların kullanımına yönelik 'bağdaşıklık' kavramının kullanıldığı bir araştırmaya ulaşılmıştır (Karaca ve Temizyürek, 2024). Araştırmalarında, bir yazının metin olmasını sağlayan metin içi ilişkileri kuran dilbilgisel özelliklerin tümü olarak tanımlanan bağdaşıklığı ve metinlerin tutarlılığını incelemişlerdir. 6., 7. ve 8. Sınıf MEB Türkçe ders kitaplarından bağdaşıklık ve tutarlılığa uygun bir metin uzman görüşü alınarak tespit edilmiş ve bu metin doğrultusunda okuma becerisini geliştirmeye yönelik bağdaşıklık ve tutarlılık etkinlikleri hazırlamışlardır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin dil bilgisi alt yapılarının yetersiz olduğunu, etkinliklerden etkili bir şekilde yararlanamadıklarını belirlemişlerdir. Araştırmacılar, öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren bağdaşıklık ve tutarlılık uygulamalarıyla tanışmaları durumunda okuduklarını anlama becerilerini geliştireceklerini belirtmişlerdir.

Ulusal alan yazında ulaşılan araştırmalar işiten öğrencilerle gerçekleştirilmiş, işaret sözcüklerinin kullanımının okuma anlama becerilerinin geliştirilmesine yönelik sınırlı sayıda çalışma olduğunu göstermektedir. İşaret sözcüklerinin, işiten ve işitme engelli öğrencilerle ve bilgi verici metin yapılarının öğretimi sürecinde kullanımına yönelik araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çalışmada, bilgi verici metin yapısı bilgisinin öğretiminde kullanılan İşaret Sözcükleri'nin işitme kayıplı üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen bir araştırma sürecinde kullanımı incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın alt amaçları;

1. Bilgi verici metin türüne göre hangi işaret sözcükleri kullanılmıştır?
2. İşaret sözcüklerinin öğretim süreci nasıl gerçekleşmiştir?

2. YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması ile desenlenmiştir. Eğitim ortamında gerçekleştirilen araştırma, katılımcılar ve rolleri dikkate alınarak sınıflandırıldığında, sınıfındaki bir sorunu araştıran öğretmenin gerçekleştirdiği eylem araştırması olarak sınıflandırılmaktadır (Uzuner, 2005). Eylem araştırmalarında; sorunun belirlenmesi, araştırma sorularının geliştirilmesi, alan yazın taraması yapma, eylem planları gerçekleştirme, verilerin toplanması ve analiz edilmesi, eylem planlarının gerçekleştirilmesi ve araştırma ekibi ile paylaşılması sürekli devam eden birbiriyle ilişkili döngüsel bir özellik gösterir (Fraenkel ve Wallen, 2003; Johnson, 2002). Eylem araştırmalarının diyalektik döngü örneği Şekil 1'de verilmiştir (KNILT, 2011). Bu araştırmada, Anadolu Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 27.12.2022 tarih ve 456081 Nolu Etik Kurul Raporu alınmıştır.

Şekil 1. Eylem araştırması döngüsü (KNILT, 2011)

2.1. Ortam

Araştırmanın gerçekleştirildiği Yüksekokul, 1993-1994 öğretim yılında Türkiye'de eğitime başlamıştır. Yüksekokulda işitme engelli öğrencilere: Grafik Sanatlar Anasanat Dalı, Seramik Anasanat Dalı, Bilgisayar Operatörlüğü Önlisans ve Yapı Ressamlığı Önlisans Programları'nda eğitim verilmektedir. Yüksekokulun ders programlarında, seçmeli ve zorunlu dil dersleri yer almaktadır. Bu derslerin ortak amacı işitme engelli öğrencilerin dil becerilerini bağımsız kullanır hale gelmelerini sağlamak, okuma yazma becerilerini geliştirmek, mesleki terimleri ve konuları sözlü ve yazılı iletişimde bağımsız kullanmalarını sağlamaktır.

Araştırma verileri yüksekokulun 214 nolu dil dersliğinde toplanmıştır. Dil dersliğinin fiziksel özellikleri işitme engelli öğrencilerin ihtiyaç duyduğu donanımlara sahiptir (Girgin, 2003). Derslerde öğrenciler U düzeninde akıllı tahtanın karşısında dersleri takip ederken öğretmen ve arkadaşlarının yüzlerini görür durumda oturmuşlardır.

2.2. Katılımcılar

2.2.1. Öğrenciler

Araştırma Bilgisayar Operatörlüğü Önlisans Programı öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Program, bilgisayar teknolojilerini ve yazılımları kullanan bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Mezunları bilgisayar kullanılan işlerde operatör olarak çalışmaktadır. Araştırmanın katılımcıları, 2023-2024 öğretim yılı Bahar döneminde, programın ikinci sınıfına devam eden sekiz öğrencidir. Öğrenciler, kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yöntemi ile belirlenmiştir.

Öğrenciler duyu sinirsel işitme kayıplı ve her iki kulağında işitme kaybı bulunmaktadır. S5 hariç öğrencilerin tamamı doğuştan işitme engellidir. S5 ise 2,5 yaşında işitme kayıplı olmuştur. Grup etkileşimlerinde Total İletişim Yöntemi ile iletişim kurulurken bireysel etkileşimlerde katılımcının etkili kullandığı iletişim yöntemi kullanılmıştır. Araştırma öncesinde öğrencilere araştırmanın amacı ve süreci hakkında bilgi verilmiş, yazılı izinleri alınmıştır ve katılımcı isimleri gizli tutulmuştur. Öğrencilerin işitme kayıpları ve eğitimlerine yönelik bilgiler Tablo 1'de aktarılmaktadır.

Tablo 3.

Öğrencilerin işitme kayıp ve eğitim bilgileri

	Yaş Cinsiyet	İşitme Kaybı Derecesi	Cihaz Takma Yaşı	Anaokulu Eğitimi	İlk ve Orta Okul Eğitimi	Orta Öğretim
Ö1	25/E	113 dBHL	2	-	İEO	
Ö2	20/K	81 dBHL	3	*K	K	
Ö3	20/K	83 dBHL	3	K	K	
Ö4	25/E	108 dBHL	10*	-	İEO	İE
Ö5	24/K	106 dBHL	11*	-	İEO	Meslek Lisesi
Ö6	24/E	102 dBHL	2*	-	İEO	
Ö7	21/E	60 dBHL	2	*İEO	İEO	
Ö8	21/E	104dBHL	2*	-	İEO	

* Araştırma sürecinde cihazını kullanmayan öğrenci

*K: Kaynaştırma

*İEO: İşitme Engelliler Okulu

2.2.2. Araştırma Ekibi

Araştırma ekibi, bir proje yürütücüsü ve iki geçerlik komitesi üyesinden oluşmaktadır. Proje yürütücüsü lisans, yüksek lisans ve doktorasını Özel Eğitim Anabilim Dalı, İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı'nda tamamlamıştır. Temel düzeyde işaret dili kullanmaktadır. Araştırma ekibinin tamamı yüksekokulda görevli öğretim elemanlarıdır ve işitme engellilerin eğitiminde 29 yıl ve üzeri deneyimleri bulunmaktadır. Araştırmacılar işitme kayıplı bireylerde dil becerilerinin gelişimi, mesleki eğitim ve istihdamı konulu nitel araştırma yöntemleri ile gerçekleştirilmiş projelerde görev almıştır. Uygulama, veri toplama ve geçerlik çalışmalarını gerçekleştirdikleri projeler, deneyimlerini geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Araştırmaları ulusal ve uluslararası kongre ve indeksli dergilerde yayımlanmıştır.

2.3. Araştırma Süreci

Araştırma, planlama ve uygulama olmak üzere iki aşamada gerçekleşmiştir. Planlama aşaması, 2023-2024 öğretim yılı güz döneminde başlamıştır. Bu aşamada; alan yazın taramaları yapılmış, ölçme-değerlendirme ve uygulamada kullanılacak bilgi verici metinler ve ders planları hazırlanmıştır. Uygulama sürecinde kullanılan etkinlik ve stratejilerin planlanması, alan yazın taramaları, araştırmacıların bilgi ve deneyimleriyle gerçekleştirilmiştir. Bir bilgi verici metnin incelenme süreci; metnin sessiz ve sesli okunması, anlatımı, model olunan okuma, anlamı bilinmeyen sözcük çalışmaları, işaret sözcükleri çalışması, yazılı soruları yanıtlama, grafik düzenleyici kullanma ve özet yazma olarak planlanmıştır (9 Ocak ve 19 Mart 2024 Tarihli İzleme Toplantıları).

Uygulama süreci 2023-2024 öğretim yılı bahar döneminde, 12 Mart ile 23 Mayıs 2024 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Veriler salı günleri 2 ders saati (2x45') olan 'Bilgisayar Operatörlüğü

Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları IV' ve perşembe günleri 2 ders saati (2x45') olan 'Bilgisayar Operatörlüğü Bireysel Dil Destek Dersi IV' derslerinde toplanmıştır. Her 2 dersten, haftada toplam 4 ders saatinde veri toplanmış ve geçerlik komitesi toplantıları çarşamba günleri gerçekleştirilmiştir. (Şekil 2)

Şekil 2. Uygulama süreci haftalık eylem döngüsü

2.4. Kullanılan Bilgi Verici Metinler ve Özellikleri

Araştırma sürecinde, öğrencilerin bilgi verici metinleri okuma anlama düzeylerini belirlemek amacı ile 4, uygulama sürecinde kullanılmak üzere 4 metin kullanılmıştır. Metinlerin tümü *betimleme/açıklama* metin yapısı özelliklerini taşımaktadır. Bu yapıların yanı sıra metinler; *derleme, karşılaştırma, neden/sonuç* ve *problem çözme* metin yapısı özelliğini taşımaktadır. *Derleme, karşılaştırma* ve *neden-sonuç* türünde metinler Karasu, Girgin ve Uzuner (2013) tarafından geliştirilen Formel Olmayan Okuma Anlama Envanteri'nden alınmıştır.

Bu çalışma kapsamında uygulama sürecinde kullanılan metinlere yönelik veriler aktarılacaktır. Uygulama sürecinde, envanterin Fen Bilimleri başlığı altında yer alan 3 metni kullanılmıştır. Metinler ilk öğretim 3, 4 ve 5. sınıf düzeyindedir. *Problem çözme* yapısındaki bilgi verici metin, Bilgisayar Operatörlüğü konusunda hazırlanmıştır. Uygulama sürecinde kullanılan 'Programlama Analizi' isimli metin, bilgisayar alan uzmanı olan geçerlik komitesi üyesi tarafından, yazılmıştır. Uygulama sürecinde kullanılan metinler, metin yapısı türleri ve tarihleri Tablo 4'de aktarılmaktadır.

Tablo 4. Bilgi verici metinlerin özellikleri ve uygulanma tarihleri

Metin Adı	Bilgi Verici Metin Yapısı Türü	Uygulama Tarihleri
Temizlik	Betimleme/Açıklama Derleme	12, 14, 19 ve 21 Mart 2024
Çevremizdeki Varlıklar	Betimleme/Açıklama Karşılaştırma	26, 28 Mart ve 02, 04 Nisan 2024
Beslenme	Betimleme/Açıklama Neden/Sonuç	16, 18 Nisan ve 07, 08, 14 Mayıs 2024
Programlama Analizi	Betimleme/Açıklama Problem ve Çözüm	21, 22 ve 23 Mayıs 2024

2.5. Veri Toplama Teknikleri ve Analizi

Araştırmada nitel ve nicel veri toplama yöntem ve teknikleri kullanılmıştır (Cresswell, 2005; Jhnson, 2002). Araştırmanın nitel verileri; Ders planları ve değerlendirmeler (18 adet), ders video kayıtları (36 saat, altı dakika), araştırmacı günlüğü, geçerlik komitesi tutanakları (8 adet) ve ses kayıtları (5' 7''), öğrenci bilgi formları, öğrenci ürünleri (defter ve dosyalar) ve belgelerden oluşmaktadır (Mills, 2003). Uygulamaların, öğrencilerin bilgi verici metinleri okuma anlamalarını bağlamdan öğrenme düzeylerini belirlemek amacıyla nicel veriler toplanmıştır. Araştırmada öğrencilerin okuduklarını anlatma ve soruları yanıtlama düzeylerine yönelik veriler toplanmış ve değerlendirilmiştir.

Kullanılan veri toplama araçları ve tekniklerinin geçerlikleri için uzman görüşü alınmıştır. 'Programlama Analizi' isimli metin için; problem çözme metin yapısına uygunluğu, içerik, okuma sonrası yanıtlanacak soruların türleri ve yanıt anahtarına yönelik kapsam geçerliği çalışmaları yapılmıştır. Bu metinlerin soruları, okuma anlama envanterinde olduğu gibi Soru Yanıt İlişkileri Stratejisi'ne göre hazırlanmıştır (Raphael, 1986). Öntest ve son testte kullanılan 'Bilgisayarım Çalışmıyor' isimli metin için sadece soru yanıtlamaya yönelik değerlendirilme yapılmış ve ölçümüne yönelik güvenirlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Değerlendiriciler arası güvenirlik "Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı X 100" formülü ile hesaplanmış, ön test ve son teste %100 görüş birliği sağlanmıştır (Alberto ve Troutman, 1990).

Nitel verilerin toplanması ve veri analizleri eş zamanlı yapılmıştır. Veriler, çalışmanın amacına ve geçerlik komitesinin aldığı kararlara göre sürekli, döngüsel ve yansıtmalı olarak toplanmış ve tümevarım analizi ile analiz edilmiştir. Bu araştırmada, ders planları ve video kayıtları taranmış, etkinlik süreçleri belirlenmiştir (Creswell, 2005). Yapılan dökümler ve doğrulatma çalışmaları geçerlik komitesi tarafından yapılmıştır.

2.6. İnandırıcılık (Trustworthiness)

Nitel araştırmalarda inandırıcılığı sağlayan ölçütler aktarılabililik, güvenirlik ve doğrulanabilirliktir (Lincoln ve Guba, 1985). Bu araştırmada inanırlığı sağlamak amacı ile çeşitli nitel ve nicel veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Aktarılabilirliği sağlamak amacı ile katılımcılar, süreç ve ortam ayrıntılı betimlemelerle sunulmuştur. Doğrulanabilirlik ve güvenilirliği sağlamak amacı ile araştırmanın tüm aşamaları video ve ses kaydı ile kayıt edilmiş, derslerin DOYY'a uygunluğu değerlendirme formu ile değerlendirilmiş, geçerlik komitesi

toplantı tutanakları ve araştırmacı günlükleri tutulmuş ve bu veriler arasındaki tutarlılık kontrol edilmiştir. Veri toplama ile eş zamanlı alan yazın taraması yapılmıştır.

3. BULGULAR ve TARTIŞMA

Bilgi verici metin türlerinin, işitme kayıplı üniversite öğrencilerine öğretimin amaçlandığı araştırmada, öğrencilerin mesleki okuma anlama ve yazma becerileri geliştirmek amacı ile çeşitli etkinlik ve stratejiler kullanılmıştır. Bu bölümde, araştırmada kullanılan işaret sözcüklerinin neler olduğu ve öğretimine yönelik sürecin nasıl gerçekleştiğine yönelik bulgular alan yazınla ilişkilendirilerek aktarılacaktır.

3.1. Bilgi verici metin türüne göre hangi işaret sözcükleri kullanılmıştır?

Araştırmada incelenen dört bilgi verici metinde kullanılan işaret sözcükleri incelendiğinde; Derleme metin yapısında olan *Temizlik* (Ek 1) isimli metinde; örneğin, ek olarak, böylece, ikinci olarak; karşılaştırma metin yapısında olan *Çevremizdeki Varlıklar* (Ek 2) isimli metinde; tam tersi, farklı, ama; neden-sonuç ilişkisi yapısında olan *Beslenme* (Ek 3) isimli metinde; için, böylece, çünkü ve bu nedenle; problem-çözüm metin yapısında olan *Program Analizi* (Ek 4) isimli metinde; problem ve çözüm işaret sözcükleri kullanılmıştır.

Kullanılan işaret sözcüklerinin kattığı anlamın anlaşılabilmesi için bu sözcüklerin öğrenciler tarafından bilinmesi kritik önem taşımaktadır. Sadece, neden-sonuç metin yapısındaki metinde geçen, bağlama göre sıfat veya zarf olabilen, 'böylece' sözcüğünün anlamının öğrenciler tarafından anlamının bilinmediği, diğer tüm işaret sözcüklerinin anlamının bilindiği belirlenmiştir. Öğrencilerden sözcük dağarcığı geliştirme stratejilerinden biri olan 'anlamı bilinmeyen sözcüğün anlamını tahmin etme' stratejisine model olunarak anlamı tahmin etmeleri istenmiş ancak sözcüğün anlımı tahmin edilememiştir (Jhonson ve Jhonson, 2004). Sınıfta bulunan sözlükten anlamına bakılmış, sözlükte tanım yerine eş anlamlarına yer verildiği görülmüştür. Sözcük, öğretmen tarafından 'belirli bir olayın veya durumun sonucu' olarak tanımlanmış, tahtaya yazılmış, iki örnek ile cümlede kullanılmıştır. Tanım ve örnek cümleler öğrenciler tarafından defterlerine yazdırılmıştır. Ancak, bu çalışmaların öğrencilerin sözcüğün anlamını edinmeye yönelik etkili olmadığı düşünülmektedir. Sözcükle ilgili sonraki derslerde tekrarlara yer verilmesi planlanmıştır.

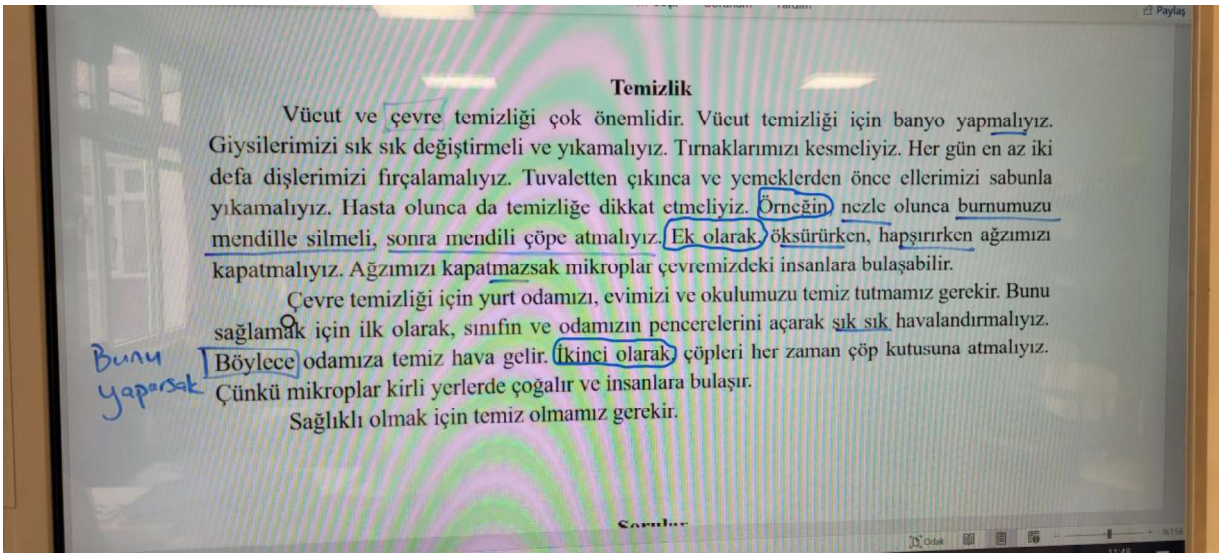
Bir metinin anlam bütünlüğünü, okuyucunun metni daha kolay takip edebilmesini, metnin mantıksal bütünlüğünü sağlayan işaret sözcüklerinin anlamlarının okuyucu tarafından bilinmiyor olması okuma anlamayı olumsuz etkilemektedir. Bu durum ayrıca yazılı anlatımlarını da olumsuz etkileyecektir. İşaret sözcüklerinin anlam ve işlevinin bilinmemesi, alıcı ve verici dil becerilerinin gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Geva ve Ryan, 1985).

3.2. İşaret sözcüklerinin öğretim süreci nasıl gerçekleşmiştir?

Öğretim sürecinde işaret sözcükleri ile ilgili olarak iki ana amaç hedeflenmiştir. Bunlardan birincisi, işaret sözcüklerinin anlamı ve sonra hangi tür bilgilerin geleceği ile ilgili tahmin etmeye yardımcı olması ve metne kattığı anlamdır. İkincisi ise bu sözcüklerin bilgi verici metnin, metin yapısı hakkında bilgi/ipucu vermesidir.

Açıklama/Tanımlama/Derleme metin yapısındaki *Temizlik* isimli ilk metnin model olunan okuma ile incelenmesi tamamlandıktan sonra, metin tekrar tahtaya yansıtılmış, öğrencilerden metin içindeki işaret sözcüklerin bulup daire içine almaları istenmiştir. *Temizlik* isimli metinde bulunan *'örneğin, ek olarak, böylece, ikinci olarak'* sözcükleri metin içinde bunulmuş, öğrenciler tarafından akıllı tahta üzerinde işaretlenmiştir (Görsel 1). İşaret sözcüklerinin anlamları ve sonrasında gelebilecek bilgilerle ilgili tahminler yapabileceğimiz paylaşılmıştır.

İşaret sözcüklerinin anlamları ve bu sözcüklerden sonra hangi tür bilgi, duygu ve düşüncenin geleceğine yönelik tahmin etme, metne katlığı anlama paylaşılmıştır (Akhondi ve diğ., 2011, Duke ve Pearson, 2009; Reohling ve diğ., 2017).

Görsel 1. 'Temizlik' isimli metnin işaret sözcüklerinin belirlenmesi çalışması

Tahtaya metinde olan ve olmayan 'işaret sözcükleri' liste halinde yazılmış. Bu sözcüklere 'İşaret Sözcüğü' dendiği belirtilmiştir. Öğrencilere anlamının açıklanması aşamasında 'İpucu Sözcükler' ve 'Yardımcı Sözcükler' olarak isimlendirilmiştir. Daha sonraki derslerin tamamında, öğrencilerin belirlediği, onlar için anlamlı olan Yardımcı Sözcükler ifadesi kullanılmıştır. 'İşaret Sözcükleri : Yardımcı Sözcükler: Okuduğumuzu anlamamıza yardımcı olan sözcükler.' olarak tanımlanmış ve öğrencilerin defterlerine yazılmıştır. Hazırlanan şema sınıf duvarına asılmıştır (Pressley ve diğ., 2002; Schirmer, 2000; Tompkins, 1997).

Metin yapısı hakkında ipucu sağlaması ile ilgili olarak işaret sözcüklerinin 'bilgi verici metin yapısı hakkında' bilgi verdiği bilgisi paylaşılmıştır. İşaret sözcüklerini belirleyip anlama göre, bilgi verici metnin türüne yönelik ip ucu sağladığı bilgisi verilmiştir. Bu bilgilerin pekişmesi amacı ile incelenen metinlerle ilgili tüm derslerde: Bu bilgiler öğretmen tarafından sözlü ve yazılı olarak tekrarlanmış, öğrencilerden anladıklarını sözlü anlatımları, tahtada yazılanları defterlerine yazmaları istenmiştir (Reohling ve diğ., 2017). Metin yapısı türleri, metin yapısı türlerine göre işaret sözcüklerinin gösterildiği şemalar hazırlanmış ve sınıf duvarında sergilenmiştir. Ders öncesi ve sonrasında bu şemalar tekrar, dersler sırasında ise hatırlama amaçlı ders materyalleri olarak kullanılmıştır (Akrondi ve diğ., 2011; Duke ve Pearson, 2009, Pressley ve diğ., 2002).

İlk metinden sonraki diğer üç metinde de aynı süreç izlenmiştir. Ancak öğrencilerin dil becerilerindeki sınırlılık ve işaret sözcüklerinin kullanımı ile ilgili olarak ilk kez doğrudan eğitimi yapılıyor olması nedeni ile zorlanmışlardır. Özellikle anlamını bilmedikleri ve anlamını kavramada zorlandıkları sözcükler olmuştur(Karasu ve diğ. 2016; Uzuner ve diğ. 2011). Daha önce de belirtildiği gibi 'böylece' sözcüğünün anlamı ve verdiği ön bilginin kavranamadığı düşünülmektedir. Sınıfta en fazla zorlanan iki öğrenciden biri olan S5 işaret dili ile zor işareti yaparak başını olumsuz anlamda sallamıştır (1 Nolu Video Kaydı, 78'33'').

Tüm metinlerde, işaret sözcükleri ile ilgili bilgiler, model olunan okuma aktivitesi sırasında ve sonrasında verilmiştir. İşaret sözcüklerinin verilme zamanının belirlenmesinde; öğretmen karar verici olmuş ve ders akışı içinde en uygun, bağlamsal ipuçlarını bileştirebileceğini düşündüğü

zamanlarda bu bilgileri aktarmıştır (Karasu vd., 2016; Roehling ve diğ., 2017). Öğrenciler, metin içinde işaret sözcüklerini belirlemede zorlanmışlardır. 19.03.2024 tarihli izleme toplantısında, ikinci metinden itibaren, işaret sözcüklerinin metinde kalın (bold) gösterilmesine karar verilmiştir.

Metnin anlaşıldığı ve metinle ilgili öğrencilerden anlamaya yönelik bir soru gelmediği aşamada; sınıf duvarındaki yazının bölümleri, bilgi verici metin yapısı türleri ve işaret sözcükleri posterleri kullanılarak okunmakta olan metin üzerinden tekrarlar ve karşılaştırmalarla metin yapısı analizi yapılmıştır (Akhondi ve diğ., 2011, Duke ve Pearson, 2009).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Alan yazında, metin yapısını okuyucuya işaret eden sözcükler olarak ifade edilen işaret sözcükleri, araştırmada; bu sözcüklerden sonra hangi tür bilgilerin geleceğini tahmin etmeleri ve çok sınırlı bir şekilde metin yapısı hakkında ipucu sağlayıcı olarak kullanılmıştır. Öğrenciler, stratejileri uygulamada sorun yaşamışlardır. Yeni bir bilgi verici metnin incelenmesinde: stratejileri kullanmadıkları, işaret sözcüklerini belirleyemedikleri belirlenmiştir. Bunu nedeninin yapılan çalışmanın dört metinle sınırlı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. İşitme kayıplı öğrencilerin etkili okur yazar olmalarını sağlamak amacı ile yapılacak derslerde, stratejileri nasıl kullanacaklarının öğretiminin uzun zamana yayılması gerekliliktir ve yoğun tekrarlara ihtiyaçları bulunmaktadır. İşaret sözcüklerinin öğretimi, dil eğitiminin erken aşamalarında sistematik ve bağlam temelli bir yaklaşımla ele alınmalı; öğrencilerin bu yapıları hem tanıyabilmeleri hem de üretimlerinde işlevsel biçimde kullanabilmeleri sağlanmalıdır.

İşaret sözcüklerinin kullanımı, özetleme etkinliği ile birlikte öğrencilerin en zorlandıkları strateji olmuştur. İşaret sözcüklerinin kullanım sırası ve yönteminin öğrencilerin dil düzeyleri belirleyici olmuştur. Araştırma sonucunda öğrencilerin sınırlı bir gelişme gösterdikleri belirlenmiştir. Öğrenciler sınırlı gelişim göstermiş olsa da, öğretmenin uyguladığı stratejiler ve öğrencilerin özgün katılımlarının, öğrencilerin bilgi verici metin yapılarını anlamalarına ve stratejileri içselleştirmelerine katkıda bulunduğu söylenebilir. Ancak, öğrencilerin metin yapısı bilgisini geliştirmiş yeterli okuyucular olmaları için daha çok ve çeşitli deneyimlere ihtiyaçları olduğu düşünülmektedir.

5. KAYNAKÇA

Akhondi, M., Malayeri, F. A., & Samad, A. A., (2011). How to teach expository text structure to facilitate reading comprehension. *The Reading Teacher*, *64*(5), 368-372. https://www.researchgate.net/publication/260351837

Alberto, P. A., ve Troutman, A. C. (1990). *Applied behavior analysis for teachers.* Merill Publishing Company.

Duke, N. K., ve Pearson, P. D. (2009). Effective practices for developing reading comprehension. *Journal of Education*, 189, (1-2) 107-122. https://doi.org/10.1177/002205740918900l-208)

Fraenkel, J. ve Wallen, N. (2003). *How to design and evaluate research in education.* (4th ed.). McGraw-Hill Companies, Inc.

Geva, E., ve Ryan, E. B. (1985). Use of Conjunctions in Expository Texts by Skilled and Less Skilled Readers. Journal of Reading Behavior, 17(4), 331-346. https://doi.org/10.1080/10862968509547549

Girgin, M. C., (2003). *İşitme engelli çocukların eğitimine giriş.* Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Eskişehir.

Hebert, M., Bohaty, J. J., Nelson, J. R., ve Brown, J. (2016). The effects of text structure instruction onexpository reading comprehension: A meta analysis. *Journal of Educational Psychology, 108*(5), 609–629. https://doi.org/10.1037/edu0000082

Johnson, P. A. (2002). *A short guide to action research.* Allyn and Bacon, Inc.

Karaca, G. ve Temizyürek, F. (2024). Okuma anlama beceresinin geliştirilmesinde bağdaşıklık ve tutarlılık etkinlik örnekleri. International Journal of Language Academy. 12(3). 175-196.

Karasu, H.P., Girgin Ü., ve Uzuner, Y. (2013). *Formel olmayan okuma envanterleri.* Nobel Akademik Yayıncılık.

Karasu G., Girgin Ü., Uzuner Y. ve Kaya, Z. (2016). Vocabulary developing strategies applied to individuals with hearing impairments. *Educational Research and Reviews, 15*(11), 1402-1414. https://doi.org/10.5897/ERR2016.2835

Karasu, G., Girgin, Ü., Uzuner, Y. ve Kaya, Z. (2012). An Examination of defining strategy applied to hearing impaired college students. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, *2*(1). 19-41. https://dergipark.org.tr/en/download/articlefile/17519

Karasu, G. ve Uzuner, Y. (2018). İşitme engelli üniversite öğrencileriyle Dengeli Okuma Yazma Yaklaşımı ile gerçekleştirilen yazma çalışmalarının incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, *19*(2), 199-232. https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.310350

Karasu, G. (2019, 6-9 Kasım). *Ortaöğretim mezunu işitme engelli öğrencilerin yazma düzeyleri*. [Bildiri sunumu]. 29. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Aydın.

Kaya Filik, E. (2024). Okuduğunu anlama sürecinde söylem bağlaçlarının etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Anabilim Dalı Türkçenin Eğitimi Ve Öğretimi Bilim Dalı

Keray Dinçel, B., Okur, A. ve Güden Altmış, Z. (2018). "Neden .Bağlaçları"nın okuduğunu anlama üzerindeki etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi,* 9(24). 110-121.

KNILT (The Knowledge Network for Innovations in Learning and Teaching). 10 Kasım 2024 tarihinde https://knilt.arcc.albany.edu/Unit_1:_What_is_and_why_ use_action_research adresinden edinilmiştir.

Luetka-Stahlman, B., Griffiths, C., ve Montgomery, N. (1998). Development of text structure knowledge as assessed by spoken and signed retelling of a deaf second-grade student. *American Annals of The Deaf. 143(4).* 337-346. https://muse.jhu.edu/article/383871/pdf

MEB (2025). Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı. 29 Mart 2025 tarihinde https://mufredat.meb.gov.tr/ adresinden indirilmiştir.

Meyer, B. J. F. (1975). *The organization of prose and its effects on memory.* North-Holland Publising Company.

Mills, G. E. (2003). *Action Research. A Guide for the teacher researcher*. Merrill, Prentice Hall, Inc.

Oczkus, L. D. (2003). *Reciproal teaching at work: Strategies for improving reading comprehension.* International Reading Assocation.

Özmen, E. R., (2013). Bir metin yapısı örneği: Evrensel dünya problemlerine ilişkin problem çözüm yapısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8* (16), 49-62. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/182968

Sakarya-Maden, S. Dillerin Ülkelerarası Yolculuğu / Dr. Pia Angela Göktürk Anı Kitabı. Ed. Maden-Sakarya, S., Asutay, H., Akol-Göktaş, S. ve Şentürk, R. 56-73.

Sakarya Maden, S., ve Aykut, G. (2016). Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Tarafından Hazırlanan, Uygulanan ve Değerlendirilen Almanca Yabancı Dil Sınavlarında Yer Alan Bağlaçlara İlişkin Bir Araştırma. Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik, 4(1), 55-72.

Palincsar, A. S. ve Brown A. L. (1984). Reciprocal teaching of comprehension- fostering and comprehension monitoring activities. *Cogniton and Instruction*, *1*(2), 117-175. https://doi.org/10.1207/s1532690xci0102_1

Palincsar, A. S., Ransom, K., ve Derber, S. (1989): Collaborative research and development of Reciprocal Teaching. *Educational Leadership, 46*(4), 37–40. https://eric.ed.gov/?id=EJ387011

Roehling, J. V., Hebert, M., Nelson, J.R. ve Bohaty, J. Ö. (2017). Text structure strategies for improving expository reading comprehension. *The Reading Teacher*, *71*(1), 71-82. https://doi.org/10.1002/trtr.1590

Uzuner, Y. (2005). Özel eğitimden örneklerle Eylem Araştırmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi,* *6*(02), 1-13. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000092

6. EKLER

Ek 1

'Temizlik' isimli metin (Karasu ve diğ., 2013)

Temizlik

Vücut ve çevre temizliği çok önemlidir. Vücut temizliği için banyo yapmalıyız. Giysilerimizi sık sık değiştirmeli ve yıkamalıyız. Tırnaklarımızı kesmeliyiz. Her gün en az iki defa dişlerimizi fırçalamalıyız. Tuvaletten çıkınca ve yemeklerden önce ellerimizi sabunla yıkamalıyız. Hasta olunca da temizliğe dikkat etmeliyiz. Örneğin, nezle olunca burnumuzu mendille silmeli, sonra mendili çöpe atmalıyız. Ek olarak, öksürürken, hapşırırken ağzımızı kapatmalıyız. Ağzımızı kapatmazsak mikroplar çevremizdeki insanlara bulaşabilir.

Çevre temizliği için yurt odamızı, evimizi ve okulumuzu temiz tutmamız gerekir. Bunu sağlamak için ilk olarak, sınıfın ve odamızın pencerelerini açarak sık sık havalandırmalıyız. Böylece odamıza temiz hava gelir. İkinci olarak, çöpleri her zaman çöp kutusuna atmalıyız. Çünkü mikroplar kirli yerlerde çoğalır ve insanlara bulaşır.

Sağlıklı olmak için temiz olmamız gerekir.

Ek 2

'Çevremizdeki Varlıklar' isimli metin (Karasu ve diğ., 2013)

Çevremizdeki Varlıklar

Çevremizde insanlar, hayvanlar, bitkiler ve eşyalar bulunur. Bunların hepsine varlık denir.

Varlıklar canlı ve cansız olarak ikiye ayrılır. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler canlı; tam tersi eşyalar cansız varlıklardır. Canlı ve cansız varlıkların özellikleri birbirinden farklıdır. Eşyalar, araçlar, binalar cansızdır. Onlar beslenmez, büyümez, hareket etmez, nefes almaz. Dünyada birçok canlı varlık vardır. Ama ağaçlar, otlar, köpekler ve böcekler canlıdır.

Canlı varlıklar beslenir, büyür, hareket eder ve nefes alır. Canlıların beslenmesi ve büyümesi farklı olabilir. Örneğin, bitkiler besinlerini topraktan alır, böylece çiçek açar ve dalları uzar. İnsanlar ile hayvanlar ise yemek yer ve su içerler. Canlılar farklı şekillerde hareket edebilir. Kuşlar hareket etmek için uçar, balıklar yüzer, yılanlar sürünür, kediler koşar. Canlıların yaşamak için nefes alması gerekir. İnsanlar ile bazı hayvanlar burunları ve ağızlarıyla nefes alırlar. Balık suda yaşar ve solungaçlarıyla solunum yapar, bu yüzden sudan çıkınca yaşayamaz

Ek 3

'Beslenme' isimli metin (Karasu ve diğ., 2013)

Beslenme

Büyümek, gelişmek ve sağlıklı olmak için yemek yememiz gerekir. Böylece besinlerden faydalanabiliriz. Meyve, sebze, et, ekmek, şeker gibi besinleri vücudun kullanmasına beslenme denir.

Besinlerin içinde protein, karbonhidrat, yağ, vitamin ve mineral gibi maddeler bulunur. Alınan bu maddelerin vücudumuzda farklı görevleri vardır. Tavuk, balık, yumurta ve sütte protein çoktur. Protein, büyümemizi, boyumuzun uzamasını, yaralarımızın iyileşmesini sağlar. Hareket etmek, oyun oynamak ve ders çalışmak gibi işlerde vücudumuza enerji gereklidir.

Yediğimiz karbonhidratlar ve yağlar bize enerji verir. Ekmek, makarna, patates ve şekerde karbonhidrat çoktur. Ceviz, fındık ve çekirdekte ise yağ bulunur. Bu besinlerden çok yersek ve bu enerjiyi hareket ederek kullanmazsak şişmanlamaya başlarız.

Besinlerde A, B, C gibi çeşitli vitaminler bulunur. Örneğin, C vitamini en çok sebze ve meyvelerde vardır. Vitamin ve mineraller önemlidir. Çünkü sağlıklı olmak ve vücudumuza giren mikroplarla savaşmamıza yardım eder. Ayrıca vücudumuz sağlıklı olmak için mineralleri kullanır. Suyun içinde ve diğer besinlerde pek çok mineral bulunur.

Vücudumuzun çalışması ve sağlıklı yaşamak için protein, karbonhidrat, yağ, vitamin ve minerallerin hepsinden almamız gerekir. Bunları eksik alırsak hasta oluruz. Bu nedenle her besinden yemeli, su içmeli ve dengeli beslenmeliyiz.

Ek 4

'Programlama Analizi' isimli metin

Programlama Analizi

Programlama, çeşitli problemleri çözmek için yapılır. Programlamaya yön veren komutlar; kelimeler ve aritmetik işlemler yapılır. Yapacağımız programlamalar ile problemleri çözeriz. Hayatımızı kolaylaştırırız.

Bilgisayarımızla programlama yapabilmek için öncelikle, 'problem olan konuyu' çok iyi anlamamız gerekir. Daha sonra problemde istenen bilgiye ulaşmak için yapılacak işlemleri sıralarız. Sonunda da istenen bilgiye ulaşırız.

Problemi adım adım inceleme işlemine analiz diyoruz. Programlama için analiz yaparken elimizde bulunanlara veri, verilerden elde edilenlere de bilgi diyoruz. Bilgiye ulaşmak için çeşitli işlemler yapmak gerekir. Program yazma sürecini veri-işlem-bilgi olarak sıralayabiliriz. Programın analizi yaparken önce verileri buluruz, sonra yapılacak işlemleri anlarız ve sonunda bulunacak bilgiyi ortaya çıkarırız.

Aşağıda örnek bir problem ve analiz aşamaları bulunmaktadır.

Problem: Bir öğretmen sınıfındaki öğrencilerinin başarı notu ortalamasını hesaplamak istiyor. Bunun için yapması gereken programlama adımları neler olmalıdır?

Veriler:

Sınıftaki öğrencilerin başarı notu ortalaması bulunmak istendiğine göre; öğrencilere ait notlar ve öğrencilerin bilgileri veridir.

Öğrencinin TC Kimlik Numarası
Öğrencinin Adı ve Soyadı
Öğrencinin Aldığı Not
} Bunlar veri olarak elimizde bulunuyor.

İşlem:

Öğrencilerin Not Ortalamasını bulmak için gerekli işlemleri yapmak gerekiyor.

1. İşlem: Öğrencinin Aldığı Not verisinin içine tüm sınıfın verileri girilmelidir.
2. İşlem: Öğrencinin Aldığı Not verileri önce toplanmalı ve sonuç sınıftaki öğrenci sayısına bölünmelidir.

$$\text{Sınıfın Başarı Notu Ortalaması} = \frac{\text{Öğrencilerin Not Toplamı}}{\text{Sınıftaki Öğrenci Sayısı}}$$

Bilgi:

Sınıfın Başarı Notu Ortalaması ⟶ Elde edilecek bilgi.

(devam ediyor.)

Veriler:

Öğrencinin TC Kimlik Numarası	Öğrencinin Adı ve Soyadı	Öğrencinin Aldığı Not
123456	X	52
456987	X	63
147852	X	66
145963	X	59
858744	X	55
147896	X	44
147893	X	25
369855	X	12
358742	X	61

Verilerin tamamı bunlardır.

İşlem:

$$\frac{(52+63+66+59+55+44+25+12+61)}{9} = \frac{437}{9} = 48,5$$

Bilgi:

Sınıfın Başarı Notu Ortalaması = 48,5